
КРЕСІН ОЛЕКСІЙ ВЕНІАМІНОВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Міжнародної академії
порівняльного права, керівник Центру
порівняльного правознавства
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
Україна, м. Київ
e-mail: okresin@gmail.com

УДК 340.5(15)

Теоретичні та історичні аспекти формування спеціально-наукової картини світу на основі порівняльно-правових досліджень

У статті розглянуто елементи теорії наукової картини світу, процеси історичного формування загальної та спеціально-наукових картин світу. Звернуто увагу на особливості становлення наукових картин світу в науках про людину в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. Автор зазначає, що найважливішим проявом порівняльно-правового мислення вчених-юристів, незалежно від його втілення в тій чи іншій науковій дисципліні, стало формування протягом цього періоду на тлі банкрутства універсалістських правових ідеологій неметафізичної наукової картини світу – окремого, особливого і загального в правовому розвитку. Основою цієї наукової картини стала концептуалізація правової карти світу, що формується виключно з національно-державних правопорядків як окремих одиниць, територіальних і тотальних за своїм охопленням. Елементами такої наукової картини світу стали також учення про іманентний характер загального у правовому розвитку, що існує у формі загальних елементів національних правопорядків (поряд із своєрідними елементами) та процесу діалогу цих правопорядків, про особливе в праві як конкретне загальне, про своєрідність національного права, заповнення у праві, класифікацію правових систем.

Ключові слова: наукова картина світу, загальне у праві, національне право, порівняльно-правові дослідження.

Концепт «наукова картина світу» належить до давно визнаних, широко використовується і досліджується у низці наук. В. С. Стьопін визначає наукову картину світу як «цілісний об-

раз предмета наукового дослідження в його головних системно-структурних характеристиках, що формується за допомогою фундаментальних понять, уявлень і принципів науки на кожному

етапі її історичного розвитку» [15, с. 581]. О. В. Петришин відносить наукову картину світу до типів сприйняття навколишнього середовища, що формуються на кожному етапі розвитку суспільства і науки. Вона визначає розвиток методології як «поступ пізнавальних можливостей людини та суспільства» [13, с. 135].

При цьому виокремлюють загальнонаукову, соціально-історичну, природничо-наукову, спеціальні (дисциплінарні, окремонаукові) картини світу [15, с. 581; 17, с. 130]. Наявність такої спеціальної картини свідчить про узагальнене бачення предмета дослідження, конституювання певної галузі наукового знання у вигляді окремої науки [15, с. 581]. Водночас деякі автори піддають сумніву можливість загальнонаукової картини світу, адже спостерігати світ загалом неможливо, тут є місце для філософської (світоглядної) картини світу [див., напр.: 8, с. 384–388].

До наукової картини світу входять уявлення про «фундаментальні об'єкти, з яких припускаються побудованими всі інші об'єкти, що вивчаються відповідною наукою», типологію об'єктів, особливості їх взаємодії, просторово-часову структуру реальності [15, с. 581; 1, с. 69]. При цьому наукова картина світу може бути як цілісною, так і виражатися у формі конкуруючих уявлень, що, втім, мають єдині теоретичні засади, конвенційні за своїм характером [12, с. 63].

Кожна наукова картина світу є конкретно-історичною і з часом змінюється іншою. Крім того, можливість універсальних наукових картин світу,

зокрема, в соціоісторичній сфері, є сумнівною – через вплив на них культури [17, с. 130–132]. Деякі вчені вказують на обов'язкову присутність у науковій картині світу ціннісних соціокультурних орієнтацій, певного ставлення до явищ і процесів дійсності [10, с. 190]. Отже, наукова картина світу має локалізацію в просторі й часі, а також виходить за суто наукові межі.

Наукова картина світу є типом теоретичного знання, найбільш загальною теоретичною моделлю реальності, функціонально ж виступає, зокрема, як дослідницька програма, основа визначення стратегії досліджень і побудови теорій у межах наукової дисципліни, «висунення гіпотез про природу явищ, виявлених у досвіді» (зв'язок із культурою і світоглядом) [15, с. 581–583; 10, с. 189]. При цьому щодо вже здобутого знання наукова картина світу виступає як його теорія, а щодо отримання нового знання виконує методологічну функцію [6, с. 59–61].

Водночас сама наукова картина світу є системою теорій і тому змінюється, коли значна частина останніх перестає відповідати накопиченим емпіричним знанням, змінам у світогляді чи досліджуваній реальності [14, с. 83–84]. Як зазначає С. О. Чернова, «Історія науки в результаті постає як безперервно-перервний процес, а перехід від однієї картини світу до іншої виступає як якісне перетворення теоретичних принципів науки, тобто як наукова революція. Нова картина світу спочатку висувається як гіпотеза, що проходить етап обґрунтування і може тривалий час співіснувати поруч із попередньою картиною.

Частіше за все вона стверджується в результаті перевірки досвідом принципів і використання цих принципів для нових теорій» [18, с. 29].

Появі наукових картин світу передували міфологічні, релігійні, філософські. У XVI–XVII ст. поступово формується натурфілософська картина світу, пов'язана одночасно з розвитком релігійних учень і філософії та прогресом природничих і технічних наук, становленням нової культурно-історичної картини світу. Дослідники стверджують наявність у наукових дослідженнях поняття картини світу з початку XVIII ст. [10, с. 189], але саму її в природничих науках було вперше створено у XVII ст. Декартом та іншими вченими, завершено і названо Ньютоном «синтезом системи світу» у другій половині XVII ст., що часом визначається як дата остаточного становлення наукового природознавства і появи науки як автономної соціальної системи [1, с. 69–70; 19, с. 128].

Дослідники визначають таку наукову картину світу як класичну (і відповідну класичному типу раціональності) й виокремлюють такі її принципи і положення: 1) детермінізм (однозначні причинно-наслідкові зв'язки між явищами природи); 2) чиста об'єктивність та абсолютна істинність наукового знання; 3) універсальність наукового методу; 4) єдність істини та існування однієї концепції щодо одного предмета; 5) прогресивний, безперервний, поступовий розвиток науки [19, с. 122–123, 128; 1, с. 70]. Така універсалістська, позаісторична, об'єктивістська (тотожність мислення і буття), механіко-мате-

матична і позаціннісна картина світу могла бути і була виключно природничо-технічною, не враховувала особливості соціально-гуманітарного світу.

Як зазначає А. В. Шутальова, «природа розглядалася як речовий універсум, як єдина істинна реальність, з якої було еліміновано духовний компонент» [19, с. 125]. Останнє було закономірним, адже ця картина світу відображала прагнення природничих наук вийти з-під панування теології та філософії, але таким чином вона ставала однобічною, хоч і претендувала на загальнонауковий характер [1, с. 69].

Появу спеціально-наукових картин світу дослідники пов'язують зі становленням дисциплінарно організованої науки наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. [15, с. 583; 1, с. 70]. Теоретично це було осмислене щодо біології та порівняльного мовознавства братами О. і В. Гумбольдтами, а Кант емансипував і виокремив не-механічну сферу наук про дух (гуманітарних і суспільних) від природознавства [14, с. 83; 1, с. 71].

О. Гумбольдт у надзвичайно впливовій свого часу праці «Ідеї про географію рослин» (1805 р., опублікована у 1807 р., назва першого, французькомовного, видання – «Досвід географії рослин») на основі географічного підходу до ботаніки – послідовного вивчення поширення рослин у світі (наука географії рослин) – запропонував поняття емпіричної наукової картини світу і конкретно картину природи [4, с. 51–52, 55]. Методами її побудови він називав фіксацію, перевірку, ідентифікацію, кількісне вимірювання, локалі-

зацію, кореляцію і зіставлення всіх спостережених явищ у межах предмета дослідження, визначення їх взаємного зв'язку, типологію – суто емпірично і без «заглиблення у природу речей» (категоризація наша. – *О. К.*) [4, с. 51–52, 56]. Водночас він стверджував можливість формування на цій основі натурфілософської картини світу «набагато вищого порядку», зокрема на основі філософії Шеллінга, але зауважував, що обидві картини світу самодостатні й мають різний характер [4, с. 52].

Як зазначав Є. В. Вульф, у працях О. Гумбольдта «червоною ниткою проходить думка про пов'язаність усіх фізико-географічних явищ із живою природою в один нерозривний ланцюг»; автор намагається «обійняти рослинний світ землі не з погляду описової ботаніки, що прагне лише до виявлення його видового складу, а у всьому багатоманітті його прояву», на основі цього виявляється «пов'язаність географії рослин не лише з простором, а і з часом» [2, с. 8].

В. Гумбольдт у своїй першій значній праці «Про порівняльне вивчення мов стосовно різних епох їх розвитку» (1820 р.), що стала публікацією його доповіді в Пруській академії наук, запропонував не до кінця розмежовані вчення про мовну картину світу і наукову картину світу мовознавства [5, с. 91, 101; 7, с. 69–70]. У цьому теоретичному комплексі можна чітко виокремити ідеї щодо: національності мов (і неможливості загальносвітової мови), історичності та обумовленості їх розвитку духовно-соціальними чинниками, процесів взаємодії мов (диференціації, змішання та ін.), класифікації мов (ідея

мовних сімей – за аналогією з сімействами рослин – як особливого у мовному розвитку, між індивідуальним та загальним), загальносвітового мовного розвитку як суми еволюції та взаємодії всіх мов, порівняння як методу побудови не лише порівняльного, а й історичного мовознавства [5, с. 75–79, 81, 83, 87, 91, 94–95].

Щодо мовної сім'ї В. Гумбольдт зазначав таке: «Форма окремих генетично споріднених мов має перебувати у відповідності з формою всього сімейства. У них не може бути того, що було б незгідно із загальною формою; більше того, кожна їх особливість, як правило, тим чи іншим чином обумовлюється цією загальною формою. У кожному сімействі існують мови, які чистіше і повніше за інші зберегли первинну форму» [5, с. 95]. Пізніше згадані ідеї було розвинено у праці В. Гумбольдта «Про відмінності побудови людських мов та її вплив на духовний розвиток людського роду» (теоретичний вступ до праці «Про мову каві на острові Ява», опубліковано посмертно у 1836 р.) [7, с. 70].

Найважливішим проявом порівняльно-правового мислення вчених-юристів у другій половині XVIII – першій третині XIX ст., незалежно від його втілення в тій чи іншій науковій дисципліні, стало формування на тлі банкрутства універсалістських правових ідеологій того часу неметафізичної наукової картини світу – окремого, особливого і загального в правовому розвитку. Основою цієї наукової картини стала концептуалізація правової карти світу, що формується виключно з національно-державних правопорядків як окремих

одиниць, територіальних і тотальних за своїм охопленням. Елементами такої наукової картини світу стали також вчення про іманентний характер загального у правовому розвитку, що існує у формі загальних елементів національних правопорядків (поряд із своєрідними елементами) та процесу діалогу цих правопорядків, про особливе в праві як конкретне загальне, про своєрідність національного права, запозичення у праві, класифікацію правових систем.

Вчення про наукову картину світу як про цілісне уявлення щодо предмета було актуалізоване у середині ХХ ст. фізиками М. Планком, А. Ейнштейном та ін., а пізніше розвинене також філософами, представниками гуманітарних і суспільних наук, у тому числі й українськими вченими. У порівняльно-правових дослідженнях питання про концептуалізацію спеціальної картини світу було актуалізоване, зокрема, П. Ф. Мартиненком [11, с. 282]. Ю. О. Тихомиров до такої «картини загального правового розвитку в світовому співтоваристві» відніс: природу правового різноманіття і відмінностей у праві, характер і особливості «правових утворень» або правових комплексів (національних правових систем, правових сімей, галузей права, правових масивів міждержавних об'єднань, міжнародного права), їх взаємодію, загальні й регіональні тенденції розвитку права [16, с. 2, 6–14, 16, 19–20, 247–248].

І. С. Кривцова пропонує розглядати правову карту світу як спеціальну наукову картину світу порівняльного правознавства [9, с. 439, 442–443]. Водночас формування правової карти світу,

на думку дослідниці, виступає науково-дослідницькою програмою порівняльного правознавства [9, с. 442]. Ми не можемо погодитись з І. С. Кривцовою і вважаємо, що вона змішує взаємно пов'язані, але відмінні явища: об'єктивне формування правової карти світу, вчення про правову карту світу, вчення про фундаментальні об'єкти і процеси у сфері права як основу правової картини світу.

На нашу думку, проаналізовані нами матеріали дають змогу стверджувати, що: 1) спеціальна наукова картина світу є вкоріненою категорією, що охоплює узагальнене конкретно-історичне теоретичне уявлення про основні явища і процеси в певній предметній сфері, тобто значною мірою охоплює теоретичні засади певної сфери знань та відображає її самоосмислення; 2) немає жодних застережень щодо використання категорії «спеціальна наукова картина світу» щодо юридичних наук; 3) формування спеціальної наукової картини світу юридичних наук у другій половині ХVІІІ – першій третині ХІХ ст. може припускатися як закономірне явище у контексті становлення інших спеціальних наукових картин світу того часу; 4) використання терміна «наукова картина світу» щодо цього часу виправдане, адже саме тоді він був концептуалізований щодо різних предметних сфер наукового пошуку; 5) екстраполяція теоретико-методологічних підходів різних наук на правознавство мала орієнтувати останнє на конструювання наукової картини світу, заснованої на узагальненні емпіричних знань науковими засобами, провідним із яких на той час вважалося порівняння.

Список використаних джерел

1. Булдаков С. К. Научные, философские и методологические основания классической науки / С. К. Булдаков // Вестн. Костром. гос. ун-та им. Н. А. Некрасова. – 2013. – №2.
2. Вульф Е. В. Значение работ Гумбольдта для географии растений / Е. В. Вульф // Гумбольдт А. География растений / под ред. Е. В. Вульфа. – М. ; Л. : ОГИЗ-СЕЛЬХОЗГИЗ, 1936.
3. Горковенко И. А. Идея научной картины мира: постнеклассическая рациональность / И. А. Горковенко, В. И. Стрельченко // Вестн. Ленингр. гос. ун-та им. А. С. Пушкина. – 2010. – №2.
4. Гумбольдт А. Идеи о географии растений / А. Гумбольдт // Гумбольдт А. География растений / под ред. Е. В. Вульфа. – М. ; Л. : ОГИЗ-СЕЛЬХОЗГИЗ, 1936.
5. Гумбольдт В. О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития / В. Гумбольдт // История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях / В. А. Звегинцев. – Изд. 3-е, доп. Ч. I. – М. : Просвещение, 1964.
6. Джулай Ю. В. Научная картина мира и условия познания / Ю. В. Джулай // Научная картина мира: логико-гносеологический аспект : сб. науч. тр. / отв. ред. П. С. Дышлевы, В. С. Лукьянец. – Киев : Наук. думка, 1983.
7. Звегинцев В. А. История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях / В. А. Звегинцев. – Изд. 3-е, доп. Ч. I. – М. : Просвещение, 1964.
8. Копнин П. В. Гносеологические и логические основы науки / П. В. Копнин. – М. : Мысль, 1974.
9. Кривцова И. С. Научная картина мира, картина мира правовых наук, правовая карта мира (юридическая география мира): от общего к частному (некоторые размышления) / И. С. Кривцова // Прав. держава. – 2016. – Вип. 27.
10. Кубанова Т. А. Картина мира как философское понятие и мировоззренческая система взглядов: история и перспективы изучения / Т. А. Кубанова // Общество. Среда. Развитие. – 2011. – № 1.
11. Мартыненко П. Ф. Целостность мира и сравнительное правоведение / П. Ф. Мартыненко // Порівняльне правознавство: Антологія української компаративістики XIX–XX століть / за ред. О. В. Кресіна. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008.
12. Микешина Л. А. Научная картина мира как мировоззренческая форма знания / Л. А. Микешина // Научная картина мира: логико-гносеологический аспект : сб. науч. тр. / отв. ред. П. С. Дышлевы, В. С. Лукьянец. – Киев : Наук. думка, 1983.
13. Петришин О. В. Проблемы социализации права та соціологізації правової науки / О. В. Петришин // Право України. – 2011. – № 8.
14. Соколова Е. Е. О соотношении языковой и научной картин мира / Е. Е. Соколова, Р. В. Гурина // Знание. Понимание. Умение. – 2010. – № 3.
15. Степин В. С. Научная картина мира / В. С. Степин // Энциклопедия эпистемологии и философии науки / Институт философии РАН ; редкол.: гл. ред. И. Т. Касавин и др. – М. : Канон+, РООИ «Реабилитация», 2009.
16. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Ю. А. Тихомиров. – М. : НОРМА, 1996.
17. Хижняк С. П. Национальная культура как фактор формирования языковой и концептуальной картин мира (на примере научной картины мира юриспруденции) / С. П. Хижняк // Изв. Саратов. ун-та. Новая серия. Серия: Филология. Журналистика. – 2016. – Т. 16, вып. 2.
18. Чернова С. А. Научная картина мира как форма развития знания о реальности / С. А. Чернова // Вестн. Вят. гос. гуманит. ун-та. – 2010. – Т. 4. – № 4.
19. Шуталева А. В. Классическая естественно-научная картина мира: особенности формирования новейшей европейской науки и трансформация принципов античной рациональности / А. В. Шуталева // Вестн. Ленингр. гос. ун-та им. А. С. Пушкина. – 2011. – Т. 2, вып. 2.

References

1. Buldakov S. K. Nauchnyye, filosofskiyе i metodologicheskiyе osnovaniya klassicheskoy nauki // Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. A. Nekrasova. 2013. №2.
2. Vul'f Ye. V. Znacheniyе rabot Gumbol'dta dlya geografii rasteniy // Gumbol'dt A. Geografiya rasteniy / Pod red. Ye. V. Vul'fa. Moskva, Leningrad: OGIz – SEL'KHOZGIz, 1936.

3. Gorkovenko I. A., Strel'chenko V. I. Ideya nauchnoy kartiny mira: postneklassicheskaya ratsional'nost' // Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina. 2010. № 2.
4. Gumbol'd A. Idei o geografii rasteniy // Gumbol'dt A. Geografiya rasteniy / Pod red. Ye. V. Vul'fa. Moskva, Leningrad: OGIZ-SEL'KHOZGIZ, 1936.
5. Gumbol'dt V. O sravnitel'nom izuchenii yazykov primenitel'no k razlichnym epokham ikh razvitiya // Zvegintsev V. A. Istoriya yazykoznaniya XIX – XX vekov v ocherkakh i izvlecheniyakh. Izd. 3-ye, dop. Ch. I. Moskva: Prosveshcheniye, 1964.
6. Dzhulay Yu. V. Nauchnaya kartina mira i usloviya poznaniya // Nauchnaya kartina mira: logiko-gnoseologicheskii aspekt: Sb. nauch. trudov / Otv. red. P. S. Dyshlevyy, V. S. Luk'yanets. Kiev: Naukova dumka, 1983.
7. Zvegintsev V. A. Istoriya yazykoznaniya XIX–XX vekov v ocherkakh i izvlecheniyakh. Izd. 3-ye, dop. Ch. I. Moskva: Prosveshcheniye, 1964.
8. Kopnin P. V. Gnoseologicheskiye i logicheskiye osnovy nauki. Moskva: Mysl', 1974.
9. Kryvtsova I. S. Nauchnaya kartina mira, kartina mira pravovykh nauk, pravovaya karta mira (yuridicheskaya geografiya mira): ot obshchego k chastnomu (nekotoryye razmyshleniya) // Pravova derzhava. 2016. Vip. 27.
10. Kubanova T. A. Kartina mira kak filosofskoye ponyatiye i mirovozzrencheskaya sistema vzglyadov: istoriya i perspektivy izucheniya // Obshchestvo. Sreda. Razvitiye. 2011. № 1.
11. Martynenko P. F. Tselostnost' mira i sravnitel'noye pravovedeniye // Porivnyal'ne pravoznavstvo: Antologiya ukrains'koi komparativistyky XIX–XX stolit' / Za red. O. V. Kresina. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'kogo NAN Ukrainy, 2008.
12. Mikeshina L. A. Nauchnaya kartina mira kak mirovozzrencheskaya forma znaniya // Nauchnaya kartina mira: logiko-gnoseologicheskii aspekt: Sb. nauch. trudov / Otv. red. P. S. Dyshlevyy, V. S. Luk'yanets. Kiev: Naukova dumka, 1983.
13. Petrishin O. V. Problemy sotsializatsii prava ta sotsiologizatsii pravovoi nauky // Pravo Ukrainy. 2011. № 8.
14. Sokolova Ye. Ye., Gurina R. V. O sootnoshenii yazykovoy i nauchnoy kartin mira // Znaniye. Ponimaniye. Umeniye. 2010. № 3.
15. Stepin V. S. Nauchnaya kartina mira // Entsiklopediya epistemologii i filosofii nauki / Institut filosofii RAN; Redkoll.: gl. red. I. T. Kasavin i dr. Moskva: Kanon+, ROOI «Reabilitatsiya», 2009.
16. Tikhomirov Yu. A. Kurs sravnitel'nogo pravovedeniya. Moskva: NORMA, 1996.
17. Khizhnyak S. P. Natsional'naya kul'tura kak faktor formirovaniya yazykovoy i kontseptual'noy kartin mira (na primere nauchnoy kartiny mira yurisprudentsii) // Izvestiya Saratovskogo un-ta. Novaya seriya. Seriya: Filologiya. Zhurnalistika. 2016. T. 16. Vyp. 2.
18. Chernova S. A. Nauchnaya kartina mira kak forma razvitiya znaniya o real'nosti // Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta. 2010. T. 4. № 4.
19. Shutaleva A. V. Klassicheskaya yestestvenno-nauchnaya kartina mira: osobennosti formirovaniya novoyevropeyskoy nauki i transformatsiya printsipov antichnoy ratsional'nosti // Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina. 2011. T. 2. Vyp. 2.

Кресин А. В., кандидат юридических наук, доцент, член-корреспондент Международной академии сравнительного права, руководитель Центра сравнительного правоведения Института государства и права имени В. М. Корецкого НАН Украины, Украина, г. Киев

e-mail: okresin@gmail.com

Теоретические и исторические аспекты формирования специально-научной картины мира на основе сравнительно-правовых исследований

В статье рассматриваются элементы теории научной картины мира, процессы исторического формирования общей и специально-научных картин мира. Обращается внимание на особенности становления научных картин мира в науках о человеке во вто-

рой половине XVIII – первой трети XIX в. Автор отмечает, что важнейшим проявлением сравнительно-правового мышления ученых-юристов, независимо от его воплощения в той или иной научной дисциплине, стало формирование в течение этого периода на фоне банкротства универсалистских правовых идеологий неметафизической научной картины мира – отдельного, особенного и общего в правовом развитии. Основой этой научной картины стала концептуализация правовой карты мира, которая формируется исключительно из национально-государственных правовых порядков как отдельных единиц, территориальных и тотальных по своему охвату. Элементами такой научной картины мира стали также учение об имманентном характере общего в правовом развитии, которое существует в форме общих элементов национальных правовых порядков (наряду с своеобразными элементами) и процесса диалога этих правовых порядков, об особом в праве как конкретном общем, о своеобразии национального права, заимствовании в праве, классификации правовых систем.

Ключевые слова: научная картина мира, общее в праве, национальное право, сравнительно-правовые исследования.

Kresin O. V., Candidate of Law Sciences, associate professor, corresponding member of the International Academy of Comparative Law, head of the Center of Comparative Law of the Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv
e-mail: okresin@gmail.com

Theoretical and Historical Aspects of Formation of Special Scientific Picture of the World Based on Comparative Legal Studies

In the article the elements of the theory of scientific picture of the world, the processes of historical formation of general and special scientific pictures of the world are considered. Attention is drawn to the peculiarities of the scientific pictures of the world formation in the human sciences in the second half XVIII – the first third of the XIX century. The author argues that the most important manifestation of comparative legal thinking of legal scholars, regardless of its implementation in a particular scientific discipline, was the formation during this period, against a background of universalist legal ideologies bankruptcy, of non-metaphysics scientific picture of the world – a separate, special and general in the legal development. The basis of this scientific picture became the conceptualization of legal map of the world, formed exclusively of national-state legal orders as separate units, territorial and total in its scope. The elements of such scientific picture of the world were also the teachings on of the immanent nature of a general in the legal development, that exist in the form of general elements of national legal orders (along with the original elements) and dialogue process of these orders, on special in law as a concrete general, the originality of national law, borrowings in law, the classification of legal systems.

Key words: scientific picture of the world, general in legal development, national law, comparative legal studies.